

4. Шляхи підвищення якості управління інноваційною діяльністю в освітній установі : зб. ст. / за ред. М. І. Мухіна. – К. : Педаг. акад. післядиплом. освіти, 2008. – 360 с.

5. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти : наук.-метод. посіб. – К. : Актуал. освіта, 2002. – 312 с.

Надійшла до редколегії 06.05.2016 р.

УДК 35.316

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Сікало М. В.,

*слухач підготовки магістрів державного управління державного управління ХарPI НАДУ,
м. Харків*

Надано визначення державного регулювання ринку зерна, розглянуто особливості застосування форм та методів державного регулювання ринку зерна України в сучасних умовах.

Ключові слова: державне регулювання, зерновий ринок, форми, методи державного регулювання, експортний потенціал, сфери економіки, ринкові механізми.

Sikalo M. V.,

Student of Master Training Faculty, KRI NAPA, Kharkiv

FEATURES OF APPLYING FORMS AND METHODS OF STATE REGULATION OF THE GRAIN MARKET IN UKRAINE

A definition of state regulation of the grain market is given; the features of applying the forms and methods of state regulation of the grain market of Ukraine under current conditions are considered.

Key words: state regulation, grain market, forms, methods of state regulation, export potential, spheres of economy, market mechanisms.

На всіх етапах розвитку країни питання актуальності ринку зерна було і є одним із найгостріших. Ринок зерна є стратегічно важливою сферою АПК країни, від якої залежить, і це не перебільшення, рівень життя населення, його продовольча безпека. Він є предметом постійної уваги як влади, вчених, так і господарників. Близько 40 % агропромислового виробництва безпосередньо пов'язано із зерновими ресурсами. Розширене відтворення зернового ринку з огляду на його місце і значення для економічного і соціального розвитку суспільства слід вважати однією з найважливіших передумов досягнення стійкого економічного зростання і забезпечення першочергових потреб населення.

Отже, актуальність питання державного регулювання ринку зерна в Україні важко переоцінити. Цій темі завжди приділяли пильну увагу, і останні роки не є виключенням. Адже вона напряду пов'язана із забезпеченням продовольчої безпеки країни, нормального функціонування та задовільного фінансового стану сільськогосподарських виробників, а також забезпеченням експортного потенціалу зернової галузі країни.

Слід відзначити, що без розуміння теоретичних засад існування й функціонування інституту державного регулювання зернового ринку не можна говорити про ефективне застосування на практиці наявних важелів та інструментів державного управління.

Питанням формування й управління розвитком ринку зерна в Україні, теоретичним засадам його функціонування присвячено чимало напрацювань вітчизняних науковців, серед яких В. Гринчуцький, А. Діброва, В. Колесник, К. Лебедев, О. Погрібний та ін.

Вітчизняні науковці вказують на важливу роль держави в регулюванні зернового ринку та певну недосконалість регуляторних механізмів з боку державних органів. Однак виявлення основних аспектів та напрямів розвитку форм та методів державного регулювання ринку зерна потребує подальших досліджень. Тому це питання не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого вивчення.

Мета статті – надати визначення державного регулювання ринку зерна, розглянути особливості застосування форм та методів державного регулювання ринку зерна України в сучасних умовах, пояснити їхню специфіку.

Державне регулювання економіки – це система заходів задля здійснення підтримувальної, компенсаційної та регуляторної діяльності держави, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки й усього суспільства. Це вплив держави на діяльність господарських суб'єктів і ринкову кон'юнктуру з метою забезпечення нормальних умов функціонування ринкового механізму.

Натомість державне регулювання ринку – сукупність методів, способів, засобів впливу держави на економіку для забезпечення нормальних умов роботи ринкового механізму та підтримки тих сфер економіки, де ринкові механізми недосконалі. Державне втручання у функціонування ринкової економіки реалізується через державне регулювання економіки [1].

За О. Погрібним, державне регулювання ринку зерна – це сукупність правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможного виробництва зерна для задоволення внутрішніх потреб держави та нарощування зернового експортного потенціалу [8]. Однак це визначення варто розглянути ширше.

Отже, державне регулювання ринку зерна можна визначити як сукупність взаємопов'язаних форм, методів та засобів впливу державних органів та органів, яким держава делегувала регуляторні повноваження, на відносини у сфері ринку зерна з метою створення, підтримки та охорони нормальних умов ефективного функціонування ринку зерна та пов'язаних із ним сфер економіки.

Зі зміною умов виробництва і за певного коригування принципів державного регулювання відбувається зміна форм і методів [5; 7]. Принципи регулювання реалізуються за допомогою методів – сукупності прийомів цілеспрямованої дії суб'єкта регулювання (державних органів) на об'єкт регулювання (відносини у сфері зернового ринку) з метою координації у процесі виконання функцій регулювання для досягнення поставленої мети (підвищення конкурентоспроможності, якості продукції, зростання обсягів виробництва, нарощування експортного потенціалу тощо).

Форми державного регулювання віддзеркалюють дії державних органів із регулювання діяльності підприємств у сфері ринку зерна, їхню структуру та основи реалізації ними своїх функцій.

За своїм змістом і спрямованістю форми регулювання поділяють на правотворчу, правозастосовну, правоохоронну, організаційну.

Усі форми діяльності органів державного регулювання в галузі взаємозалежні. Тому тільки їхнє комплексне використання дає змогу максимально ефективно розв'язати завдання, що виникають перед підприємствами зерновиробництва, раціонально застосовувати наявні засоби.

Правотворчу діяльність здійснюють уповноважені державні органи щодо видання відповідних правових актів із питань у сфері зернового ринку.

Правотворчість суб'єктів державного регулювання полягає в розробленні, обговоренні та прийнятті законодавчих та інших нормативних актів [8].

У ст. 92 Конституції України зафіксовано, що лише законами визначаються засади використання природних ресурсів, основи соціального захисту, засади регулювання

праці й зайнятості, правовий режим власності, правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання, засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності та ін. [6].

Правові норми постійно змінюються відповідно до нагальних завдань, що стоять перед галуззю, можливостей держави й сільськогосподарського виробництва (матеріальних і фінансових).

Суть правотворчої діяльності полягає в реалізації в конкретних обставинах аграрної політики держави. Вона вимагає ініціативи, цілеспрямованості у вирішенні завдань, урахування всіх можливих обставин, що є в конкретній галузі, господарстві.

Правозастосовна діяльність відбивається у виданні правових актів індивідуального характеру, що містять державно-владні розпорядження стосовно суб'єктивних прав і юридичних обов'язків різних органів, посадових осіб, суб'єктів господарювання на ринку зерна. Конкретність таких актів виявляється в тому, що вони є персоніфіковані; за допомогою їх вирішуються індивідуальні питання у сфері державного регулювання; вони є юридичними фактами, що зумовлюють виникнення конкретних відносин. Індивідуальні акти найбільш поширені у практиці державного регулювання зернового ринку.

Правоохоронна діяльність знаходить вияв у перевірці відповідності діяльності до норм права, обстоюванні державних інтересів, прав сільськогосподарських виробників, працівників галузі. Необхідність правоохоронної діяльності пояснюється наявними фактами порушення правових норм.

Ці порушення можуть мати як активну, так і пасивну форму. Порушення в активній формі виявляються у прямому порушенні окремими особами розпоряджень правових норм (розкрадання майна, нехтування нормами законодавства про землю й природо-користування, ігнорування агротехнічних і зоотехнічних вимог, здача нестандартної продукції тощо). У пасивній формі порушення виражаються в бездіяльності, відсутності розумного й твердого розпорядництва, безгосподарності.

Правоохоронна діяльність полягає у здійсненні органами держави контрольно-наглядових повноважень, проведенні перевірок виконання виконавчо-розпорядчих функцій; прийнятті рішень щодо відновлення порушених прав; вживанні заходів із запобігання неправомірним діям у майбутньому. При цьому відповідні органи застосовують кримінально-правові й адміністративно-правові засоби захисту.

Охорону суспільних відносин у сфері ринку зерна держава забезпечує також притягненням винних осіб до кримінальної, адміністративної, цивільної, дисциплінарної відповідальності.

Метою *організаційної діяльності* державних органів на ринку зерна є забезпечення максимально ефективної діяльності цієї сфери сільського господарства й міцно пов'язаних із нею інших галузей АПК. Організаційними формами державного регулювання є роз'яснення змісту нормативних актів; проведення службових нарад; складання інструктивних листів, узагальнення та аналіз роботи, організація роботи людських ресурсів та техніки тощо [8].

Метод державного регулювання – це сукупність однорідних засобів, прийомів, що застосовуються систематично під час реалізації функцій державного регулювання.

Застосування того чи іншого методу визначається характером регульованих відносин, специфікою об'єктів регулювання, компетенцією суб'єкта регуляторної діяльності, важливістю регульованого питання, співвідношенням між суб'єктом і об'єктом. Застосування того чи іншого методу має бути не продиктоване суб'єктивним бажанням, а зумовлене науковими принципами, передбачатися або дозволятися правовими нормами.

Поєднання методів державного регулювання, видокремлення з них провідних, визначальних залежить від рівня продуктивних сил і стану виробничих відносин. Оптимальний розвиток суспільних процесів досягається за умов застосування всієї сукупності методів.

Методи державного регулювання поділяють на загальні та спеціальні. До загальних можна віднести економічні й адміністративні. Вони реалізуються на всіх рівнях державного регулювання, спрямовані безпосередньо на виробництво сільськогосподарської продукції, можуть застосовуватися до кожного об'єкта управління.

Спеціальні методи є складовою загальних методів, конкретизуватися ними. Разом з іншими методами спеціальні методи сприяють здійсненню загального регулювання галузі.

Адміністративні методи ґрунтуються на виконанні обов'язкових приписів і рекомендацій, дають змогу оперативно впливати на перебіг подій у процесі управління, є засобами вольового й конкретного впливу (визначають мету, завдання, порядок і строки виконання завдань, ресурси й умови), встановлення й підтримки дисципліни та порядку в робочому процесі.

Методи організаційного впливу пов'язано з удосконаленням механізму й структури управління. Їх засновано на використанні адміністративних актів і норм, спрямованих на формування стійких організаційних відносин. Вони забезпечують взаємозв'язок усіх елементів системи управління, її стабільність.

Залежно від ступеня жорсткості виділяють три види організаційного впливу: регламентування, нормування та інструктування.

Регламентування – жорсткий вид впливу, що виходить з єдиної системи управління в країні. Сутність регламентування – юридичне закріплення загальних вимог і правил організаційного стану й поведінки відносно конкретних об'єктів.

Нормування – це вплив через розроблення, доведення до виконавця норм і нормативів, за допомогою яких досягається пропорційність елементів виробництва та праці, узгодженість дій, порівнянність умов і результатів діяльності людей, контроль над кількістю та якістю праці.

Інструктування – це розроблення й доведення до виконавця переліку правил його поведінки або переліку настанов методичного характеру. За характером дії його поділяють на регламентне, що передбачає безумовне виконання (інструкції з техніки безпеки), і методичне, що дає змогу виконавцю самому розробляти рішення або виконувати дії, проте за певною методикою.

На відміну від методів організаційного впливу, спрямованих на формування системи управління, розпорядчі методи уможливають оперативне вирішення окремих питань. Основою розпорядчого впливу є порядок управління, розроблений за актами організаційного впливу. Усі акти розпорядчого впливу, як правило, надходять суворо в одному напрямі: від вищих управлінських ланок до нижчих, від керівника до підлеглих.

Методи розпорядчого впливу дають змогу запобігти відхиленню від планової програми господарювання, здійснити перехід системи до стану рівноваги, наприклад упровадження більш досконалого порядку організації праці, планування, стимулювання та ін. Залежно від змісту і рівня управління розпорядчий вплив може здійснюватися у формі постанов, наказів, розпоряджень, вказівок і резолюцій.

За ринкових умов провідна роль належить економічним методам управління – сукупності заходів, що забезпечують раціональне використання економічних законів у господарській діяльності сільськогосподарських підприємств, що орієнтують їх на дії в потрібному для суспільства напрямі за допомогою економічних важелів і стимулів.

Основними методами управління розвитком досліджуваної системи є техніко-економічне планування на основі прогнозування, за допомогою якого визначається програма діяльності системи; економічне стимулювання, спрямовано на формування доходів; фінансово-кредитне регулювання; економічну відповідальність за результати діяльності.

Одним із головних серед економічних методів державного регулювання у сфері зернового ринку є ціноутворення. Міністерство фінансів України розробляє і доводить

до сільськогосподарських товаровиробників орієнтовні закупівельні ціни і порядок закупівель та розрахунків за зерно й іншу продукцію щорічно. Відбувається поетапний перехід до паритетних закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, що реалізується за державним контрактом і державним замовленням. Норми прибутку мають забезпечувати сільськогосподарським виробникам оптимальні умови для розширеного відтворення та узгоджуватися з платоспроможним попитом населення [4].

Економічним методом є *пільгове кредитування*. Для підтримки фермерських господарств і створення стабільних умов одержання кредиту банку, використовуються кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств [3].

У сучасних умовах економічні методи є найбільш дієвими засобами впливу на об'єкти державного регулювання, тому що їхнє застосування дозволяє створювати економічні умови, що підштовхують сільськогосподарських виробників діяти в напрямі, потрібному суспільству, вирішувати ті чи інші питання відповідно до загальнодержавних і особистих інтересів. Вони дають змогу зберегти вільний вибір поведінки [8].

Отже, під методами державного регулювання у сфері ринку зерна варто розуміти способи, прийоми, що застосовуються у процесі регуляторної діяльності органами законодавчої та виконавчої влади для розв'язання завдань у сфері зернового ринку з метою досягнення певних результатів.

В узагальненому вигляді методи державного регулювання наведено на рисунку.

<i>Методи впливу (регулювання)</i>		
<i>Організаційно-розпорядчі (адміністративні)</i>		<i>Економічні</i>
<i>Організаційного впливу</i>	<i>Оперативно-розпорядчого впливу</i>	
Регламентування	Постанови	Планування
Нормування	Накази	Прогнозування
Інструктування	Розпорядження	Стимулювання
–	Вказівки та резолюції	Ціноутворення
		Фінансово-кредитне регулювання (податки, страхування, лізинг тощо)

Рисунок. Методи впливу на економічну систему

Стратегічною метою управління ринком зерна є формування його організаційно-економічного механізму, який забезпечить стабілізацію, постійний розвиток і послідовне неухильне підвищення ефективності зернопродуктового виробництва для більш повного і надійного забезпечення населення зернопродуктами [2].

Характерними серед форм і методів державного регулювання ринку зерна в Україні на сучасному етапі є правотворча та провозастосовна форми регулювання, адміністративні, розпорядчі методи (наприклад, ліцензування), методи нормування (регулювання якості). Базою регуляторного механізму є система цінового регулювання та антимонопольного регулювання конкуренції. Серед негативних чинників сучасного стану державного регулювання ринку зерна можна виділити численні та несистемні зміни в ціновому законодавстві, надмірне використання адміністративних важелів управління, цінову нестабільність та інформаційну непрозорість зернового ринку.

Суттєвою складовою економічних перетворень, що відбуваються останнім часом на ринку зерна, має бути широке упровадження й використання ринкового механізму господарювання, переваги якого полягають у постійному стимулюванні ефективності зернового ринку, раціонального використання всіх видів ресурсів, повному забезпеченні потреб споживачів продукції тощо. Водночас економічна теорія і практика свідчать, що

не може бути ефективною ринкової економіки, навіть якщо вона ґрунтується на новітніх досягненнях науки і техніки, без активної регуляторної ролі держави. Необхідність державного регулювання ринку зерна України зумовлена цілою низкою чинників, найголовнішими з яких є висока соціальна значущість продукції ринку, яку важко переоцінити, необхідність сталого розвитку всіх галузей АПК, які суттєво пов'язано з зерновим ринком, і збереження екологічних умов існування людини.

Список використаних джерел

1. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства : навч. посіб. / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погрішук. – К. : ЦУЛ, 2010. – 304 с.
2. Діброва А. Д. Механізм державної підтримки сільського господарства України / А. Д. Діброва // Агросвіт. – 2007. – № 15. – С. 6–11.
3. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” від 24 черв. 2004 р. № 1877-IV.
4. Закон України “Про ціни і ціноутворення” від 21 черв. 2012 р. № 5007-VI.
5. Колесник В. М. Організаційні аспекти маркетингу у зернопродуктовому підкомплексі АПК / В. М. Колесник // Тези доповідей Причорноморської регіональної науково-практичної конференції. – Миколаїв, 2006. – С. 36–38.
6. Конституція України, з останніми змінами, внесеними згідно із Законом України від 1 лют. 2011 р. № 2952-VI / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254> .
7. Лебедев К. А. Организационно-экономический механизм развития зернопродуктового подкомплекса: теория, методология, практика : [монография] / К. А. Лебедев. – К. : ННЦ “Ин-т аграрной экономики”, 2009. – 272 с.
8. Погрібний О. О. Аграрне право України : [підручник] / О. О. Погрібний. – К. : Істина, 2006. – 448 с.

Надійшла до редколегії 04.05.2016 р.

УДК 396.1:342.7

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Штогрин О. П.,
аспірант ЛРІДУ НАДУ,
м. Львів

Доведено, що інституціональні процеси та міждисциплінарні продуктивні підходи до вирішення проблем репродуктивного здоров'я забезпечуватимуть ефективне просування інновацій у проблематиці та розвиток інфраструктури забезпечення репродуктивних прав шляхом упровадження технологій багатоцільової профілактики.

Ключові слова: державне управління в галузі репродуктивного здоров'я, репродуктивні права, гендерна рівність, інноваційна стратегія багатоцільової профілактики.

Shtohryn O. P.,

Postgraduate student of Public Administration and Local Government Department LRI NAPA, Lviv

ISSUES OF GENDER EQUALITY IN THE AREA OF REPRODUCTIVE HUMAN RIGHTS

Reproductive health is considered as a critical component of overall health and well-being of women, men and youth. The article consistently holds the notion that the state of sexual and reproductive health largely depends upon access to relevant information, assistance or services, which generally reflects the state of the government's policy in ensuring the reproduction rights of a human

Key words: government control of reproductive health, reproductive rights, gender equality, innovative multi-prevention strategy.